

Coolia 27(3), juli 1984

OVER TWEE BIJZONDERE SATIJNZWAMMEN VAN TERSCHELLING

MACHIEL E. NOORDELOOS, *Soestdijksekade 556, 2574 CB Den Haag*

SUMMARY

Descriptions are given of two species of *Entoloma* from the Island Terschelling in the Wadden Sea, North Netherlands, viz. *Entoloma resutum* (Fr.) Quél. and *E. fuscomarginatum* Orton.

Het eiland Terschelling, als één van de grotere waddeneilanden met een zeer gevarieerde vegetatie, heeft de mycoloog veel te bieden. In de periode 1974-1982 werd het eiland vrij intensief onderzocht door de mycologen van het Rijksherbarium, in samenwerking met leden van de N.M.V., waarbij we konden profiteren van de gelukkige omstandigheid dat we gebruik konden maken van de uitstekende faciliteiten van het biologisch station Schellingerland van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Te zijner tijd zullen veel gegevens van deze inventarisaties worden gepubliceerd in een in voorbereiding zijnde atlas van de paddestoelen in Friesland. In dit artikel wil ik ingaan op een tweetal bijzondere Satijnzwammen die ik in de afgelopen jaren in de duinen van Terschelling heb verzameld.

1. *Entoloma resutum* (Fr.) Quél. - Fig. 1

Agaricus resutus Fr., *Epicr.*: 145. 1838. - *Entoloma resutum* (Fr.) Quél. in *Bull. Soc. Bot. Fr.* 23: 326. 1887. - *Rhodophyllus jubatus* var. *resutus* (Fr.) Quél., *Enchir.*: 58. 1886.

Hoed 10-30 mm breed, convex dan onregelmatig uitgespreid met zwakke umbo, niet hygroom, niet doorschijnend gestreept, donker grijsbruin (Muns. 10 YR 3/2, 3/3, 3/4, 4/3) niet of slechts iets bleker naar de rand, met een satijnglanzend radiaal vezelig-schubbig oppervlak met hier en daar glimmerige plekkjes, bij ouderdom radiaal vezelig opensplettend, waardoor het hoedvlees zichtbaar wordt. Lamellen wijd uiteen, L = 28-36, l = 1-5, smal aangehecht, dik, donkergrijs dan grijsbruin met roze tint, met gelijkgekleurde, onregelmatige snede. Steel 18-32 x 3-6 mm, cilindrisch of afgeplat, soms getordeerd, met zwak tot duidelijk verdikte basis, grijsbruin, lichter dan hoed, vezelig maar toch glad, bijna gepolijst. Vlees bleek. Geur onbeduidend. Smaak melig-ranzig.

Sporen 8-11 x 6-8 µm, gemiddeld 9.5 x 7 µm, Q = 1.25-1.35-1.5, 6-7-hoekig in zij aanzicht. Basidia 27-40 x 8-11 µm, 4-sporig met gesp. Cystiden afwezig. Lameltrama regelmatig met lange, fusioide elementen, 120-400 x 5-20 µm. Hoedhuid in het centrum trichodermaal, naar de rand meer een cutis met overgangen naar een

trichoderm, opgebouwd uit 10-23 μm wijde, inflante hyfen. Pigment bruin, intracellulair. Gespen aanwezig.

Habitat: Tussen gras en *Salix repens* in vrij jonge duinen. Terschelling, Bosplaat, langs fietspad tussen de Dazenplak en de stuifdijk, 3 nov. 1978, M.E. Noordeloos 842 en 5 nov. 1978, M.E. Noordeloos 853, 857.

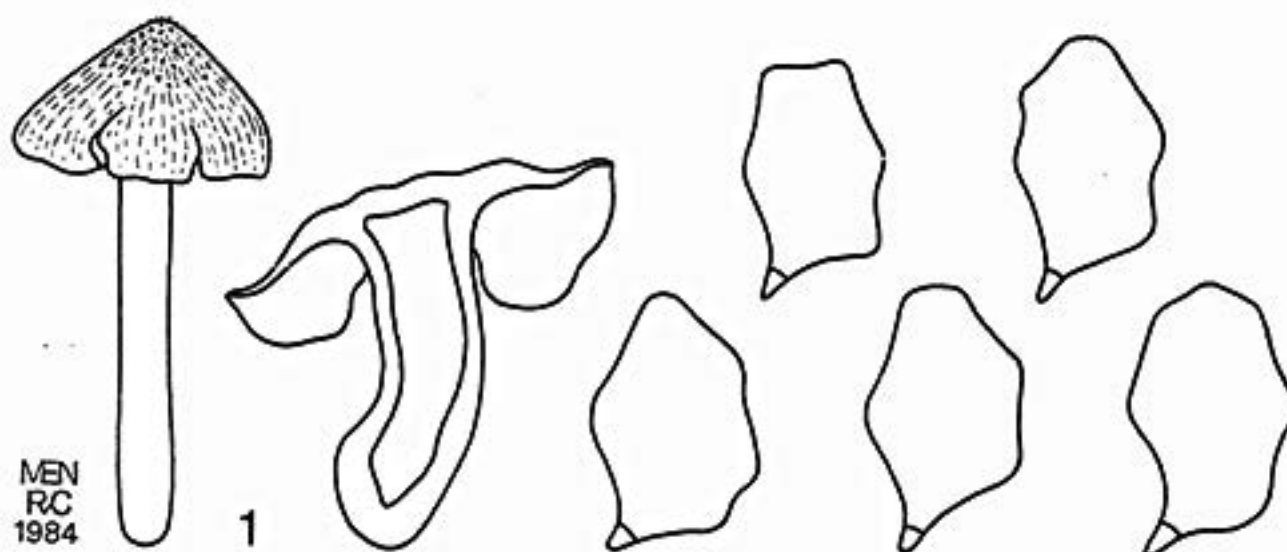

Fig. 1. *Entoloma resutum*. Habitus ($\times 1\frac{1}{3}$); sporen ($\times 2000$).

De uiterlijke kenmerken van de hierboven beschreven collecties komen goed overeen met de oorspronkelijke diagnose van Fries. Karakteristiek zijn de donkerbruine, niet hygrofane, vezelig-schubbige hoed, grijze, dikke lamellen en de vezelige, maar toch gladde-gepolijste steel. Bij mijn weten is er geen moderne beschrijving van *Entoloma resutum* in de literatuur, behalve de vermelding van Kühner & Romagnesi (1953). Op grond van de *Inocybe*-achtige habitus, brede hoedhudelementen, het ontbreken van cystiden en de configuratie van de sporen plaats ik *Entoloma resutum* in het ondergeslacht *Inocephalus*. De soorten van subgenus *Trichopilus* onderscheiden zich o.a. door de aanwezigheid van vaak capitate cheilocystiden en een minder sterk gedifferentieerde hoedhuid.

2. *Entoloma fuscomarginatum* Orton. - Fig. 2

Entoloma fuscomarginatum Orton in Trans. Br. mycol. Soc. 43: 228. 1960. - *Rhodophyllus fuscomarginatus* (Orton) Moser in Gams, Kl. Kryptog. - Fl. 2(b/2), 3. Aufl.: 153: 1967.

Hoed tot 60 mm breed, convex, dan vlak met zwakke aanduiding van een umbo, met iets overhangende rand, zwak hygrofaan, niet doorschijnend gestreept, geheel roodachtig-bruin met iets purperen tint (Muns. 7.5 YR 5/4.4/4), sterk aangedrukt

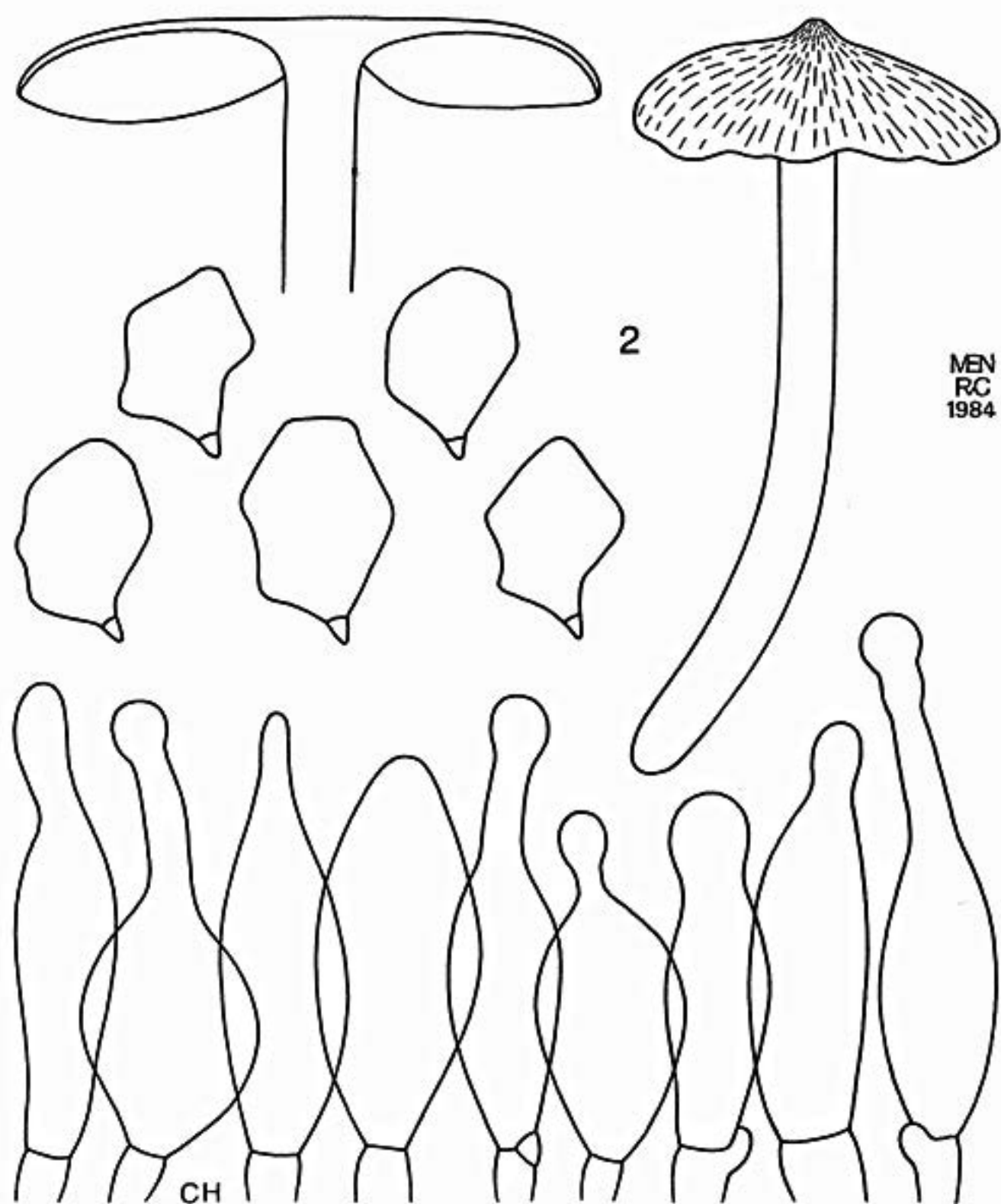

Fig. 2. *Entoloma fuscomarginatum*. Habitus ($\times 1\frac{1}{3}$); sporen ($\times 2000$); cheilocystiden ($\times 1330$).

radiair vezelig, soms met aerifere plekjes, totaalindruk $\pm$ glad. Lamellen vrij dicht opeen, $L = 50$, $l = 3-5-7$, bijna vrij, buikig, bleek roze (7.5 YR 8/2-8/4) met serrulate, donkerbruine snede. Steel $60 \times 7(-11)$ aan basis) mm cilindrisch met iets opgezwollen voet, bleek met purperbruine lengtevezels (totaalindruk $\pm$ 7.5 YR 6/4), bovenste helft met verspreide vlokjes. Vlees met $\pm$ dezelfde kleur als oppervlak, zeer breekbaar. Geur vrij sterk, herinnerend aan cocosnoot.

Sporen $9-12 \times 7-8 \mu\text{m}$, gemiddeld $10.3 \times 7.5 \mu\text{m}$, $Q = 1.2-1.4-1.5$, 6-7-hoekig in zijaanzicht. Basidia 4-sporig met gesp. Cheilocystiden talrijk, $20-60 \times 8-20$ (buik) $\times 3-9$ (kop) μm , breed flesvormig, vaak geknopt. Lameltrama regulair, opgebouwd uit lange, inflante cellen, $70-370 \times 12-30 \mu\text{m}$. Hoedhuid een cutis met hier en daar kleine bundels opstijgende elementen tot $20 \mu\text{m}$ wijd. Pigment bruin, intracellulair. Gespen talrijk.

Habitat: Tussen mos en kraaiheide (*Empetrum nigrum*) in vrij vochtige duinvallei. Terschelling, Noordsvaarder, Grieltjeplak, 27 oct. 1982, M.E. Noorde-loos 1830.

Entoloma fuscomarginatum behoort tot het subgenus *Trichopilus*, en is nauw verwant aan *E. helodes* en *E. jubatum*. Van beide soorten onderscheidt *E. fuscomarginatum* zich, zoals de naam al aangeeft, door het bezit van een donkerbruine lamelsnede. De bovenstaande beschrijving is geheel gebaseerd op de enige Nederlandse collectie. Tijdens mijn verblijf in Schotland, vóór en tijdens de jubileumreis van de N.M.V. in 1983, heb ik *Entoloma fuscomarginatum* uitvoerig kunnen bestuderen. De soort was erg algemeen op moerassige plaatsen. Opvallend was dat de Schotse vondsten zonder uitzondering duidelijk umbonaat waren en een duidelijke meelgeur bezaten, in tegenstelling tot de Nederlandse collecties (rechter figuur). Het hygrofane karakter van de hoed is een belangrijk verschilkenmerk tussen *E. fuscomarginatum* en *E. helodes* enerzijds en *E. jubatum*, *E. porphyrophaeum*, en *E. scabiosum* anderzijds. Laatstgenoemde soorten hebben een vrijwel niet-hygrofane hoed.

LITERATUUR

Kühner, R. & Romagnesi, H. (1953). Flore analytique des champignons supérieurs. Paris.